

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК СТАТІ ТА ВІКУ
З ПОКАЗНИКАМИ ПРОФЕСІЙНО-
ПРИКЛАДНОЇ ПІДГОТОВЛЕНOSTІ
ВІЙСЬКОВИХ ЯК ПЕРЕДУМОВА
ПРОФІЛАКТИКИ СТРЕС-
АСОЦІЙОВАНИХ РИЗИКІВ ЗАСОБАМИ
ОЗДОРОВЧО-РЕКРЕАЦІЙНОЇ РУХОВОЇ
АКТИВНОСТІ

*Шинкарук Оксана, Бишевець Наталія, Дутчак Мирослав,
Андрєєва Олена, Яковенко Олена, Давидов Денис*
Національний університет фізичного виховання і спорту України

DOI:10.32540/2071-1476-2024-3-102

Annotation

Introduction. Research on professional-applied training of military personnel during wartime is highly relevant, especially in the context of modern military conflicts and the increasing burden on soldiers. Professional-applied training has a significant impact on military personnel's ability to act effectively in combat conditions, as well as on their psychological state and endurance. Prevention of stress-associated conditions in military personnel through physical activity will contribute to improving psychophysical health, enhancing overall condition, and emotional well-being of military personnel.

The objective of this study was to determine the interrelationships between indicators of professional-applied training among military personnel in different age groups and by gender, and to evaluate the significance of various types of professional-applied training for performing combat tasks.

Methods: analysis of specialized scientific literature, comparison, questionnaires, systematization, statistical analysis methods – data verification for adherence to the normal distribution law (Kolmogorov-Smirnov test), descriptive statistics (central tendency and dispersion M_e (25; 75) units), χ^2 criteria group (for verifying the distribution's conformity to the general population's uniform distribution; for independent samples, if all variables in the contingency table exceed 5, otherwise – Fisher's exact test), rank-based analysis of variance using the Kruskal-Wallis H test (to determine statistically significant differences between various age groups of military personnel regarding their professional-applied training, comparing levels of professional-applied training among different age groups of military personnel). To study the correlations between indicators of military personnel's professional-applied training, Spearman's correlation analysis (ρ) was used to assess the strength and direction of the relationship between different indicators. For interpreting Spearman's correlation coefficients, we used a table for evaluating Spearman's correlation coefficient.

Participants. The study involved 4403 military personnel, with men comprising 89.9% of the participants. The age distribution of respondents was as follows: 28.9% were aged 21-30 years, 28.7% were 31-40 years, and 24.9% were 41-50 years. Soldiers accounted for 56.2% of the sample, with 69% belonging to the Air Force, and 30.1% had participated in combat operations in the past 6-12 months. Educational background was as follows: 34.9% had secondary education, 27.1% had vocational-technical education, and 38.0% had higher education. The study was conducted from February 27 to April 15, 2024.

Results. The analysis included self-assessment of military personnel's professional-applied training indicators, including psychological characteristics (reaction speed, decision-making speed, flexibility in decision-making, leadership qualities) and specialized skills (medical assistance, shooting, survival skills). Correlation analysis revealed that men's professional training indicators significantly correlated with each other (Spearman's $\rho = 0.65$), with a high level of correlation observed between reaction speed and the ability to make decisions in critical situations. In women, these correlations were less pronounced. Men's professional-applied training indicators depended on age, while no clear age-related dynamics were observed in women. Respondents identified stress resistance, strategic thinking, leadership abilities, and agility as the most important characteristics of professional-applied training. Military personnel considered teamwork (55.1%), psychological endurance (49.2%), physical endurance (34.8%), and tactical skills (30.7%) to be the most significant types of professional-applied training for effective combat task performance.

Conclusion. The study's results are aimed at improving military personnel training programs, particularly in developing differentiated approaches that consider gender and age characteristics to enhance their effectiveness in performing combat tasks. The research highlighted the importance of stress resistance and strategic thinking as key characteristics for the successful execution of military duties.

Keywords: professional and applied training, military personnel, stress resistance, decision-making, leadership qualities, medical assistance skills, shooting skills, survival skills, correlation, gender, age, physical activity.

Анотація

Вступ. Дослідження професійно-прикладної підготовленості військових у воєнний період є актуальними, особливо під час військових конфліктів. Професійно-прикладна підготовка військовослужбовців має значний вплив на їхню здатність діяти ефективно в бойових умовах, а також на їх психологічний стан та витривалість. Профілактика стрес-асоційованих станів військових засобами рухової активності сприятиме покращенню психофізичного здоров'я, загального стану та емоційного благополуччя військових.

Мета – визначення взаємозв'язків між показниками професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців у різних вікових групах та залежно від статі, а також оцінка значущості різних видів професійно-прикладної підготовки для виконання бойових завдань.

Методи дослідження: аналіз спеціальної наукової літератури, порівняння, анкетування, систематизація, методи статистичного аналізу – перевірка даних на підпорядкування нормальному закону розподілу (критерій Колмогорова-Смирнова), описова статистика (центральна тенденція та розкид $Me(25; 75)$ ум.од., група критеріїв χ^2 (для перевірки відповідності розподілу в генеральній вибірці рівномірному розподілу; для незалежних вибірок, якщо в таблиці спряженості усі змінні перевищують 5, у іншому випадку – точний критерій Фішера), ранговий дисперсійний аналіз, заснований на розрахунку H -критерію Краскела-Уоліса (для визначення статистично значущих відмінностей між різними віковими групами військових щодо їх професійно-прикладної підготовленості, порівняння рівнів професійно-прикладної підготовленості серед військовослужбовців різних вікових груп). Для вивчення взаємозв'язків між показниками професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців використовувався кореляційний аналіз Спірмена (ρ) для оцінки сили та напрямку зв'язку між різними показниками. Для інтерпретації коефіцієнтів кореляції Спірмена ми використали таблицю оцінки коефіцієнта кореляції Спірмена.

Контингент. У дослідженнях взяли участь 4403 військовослужбовців, з яких 89,9% становили чоловіки. Віковий розподіл респондентів: 28,9% – 21-30 років, 28,7% – 31-40 років, 24,9% – 41-50 років. Солдатський склад становив 56,2%, з яких 69% належали до Повітряних сил, і 30,1% брали участь у бойових діях за останні 6-12 місяців. 34,9% мали середню освіту, 27,1% – професійно-технічну, а 38,0% – вищу освіту. Дослідження тривало з 27 лютого по 15 квітня 2024 року.

Результати. Здійснено аналіз самооцінки показників професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців, зокрема психологічні характеристики (швидкість реагування, прийняття рішень, гнучкість, лідерські якості) та спеціалізовані навички (медична допомога, стрільба, виживання). Кореляційний аналіз показав, що у чоловіків показники професійної підготовки значущо корелюють між собою (ρ Спірмена = 0,65), виявлено високий рівень кореляції між швидкістю реагування та здатністю приймати рішення в критичних ситуаціях. У жінок кореляційні зв'язки виявилися менш вираженими. У чоловіків показники професійно-прикладної підготовленості залежать від віку, тоді як у жінок не спостерігається чіткої вікової динаміки. Респонденти визнали стресостійкість, стратегічне мислення, лідерські здібності та спритність найважливішими характеристиками професійно-прикладної підготовленості. Військовослужбовці вважають командну роботу (55,1%), психологічну витривалість (49,2%), фізичну витривалість (34,8%) і тактичні

навички (30,7%) найбільш значущими видами професійно-прикладної підготовки для ефективного виконання бойових завдань.

Висновок. Результати досліджень спрямовані на вдосконалення програм підготовки військовослужбовців, зокрема для розробки диференційованих підходів, що враховують гендерні та вікові особливості, з метою підвищення їхньої ефективності у виконанні бойових завдань. Дослідження підкреслило важливість стресостійкості та стратегічного мислення, які є ключовими характеристиками для успішного виконання військових завдань.

Ключові слова: професійно-прикладна підготовленість, військові, стресостійкість, прийняття рішень, лідерські якості, навички медичної допомоги, стрільби, виживання, взаємозв'язок, стать, вік, рухова активність.

Вступ. Дослідження професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців у воєнний період є надзвичайно актуальним, особливо в часи військових конфліктів та зростаючого навантаження на військових [2]. Стресостійкість, швидкість прийняття рішень, гнучкість у критичних ситуаціях, лідерські якості, а також спеціальні навички, такі як медична допомога, стрільба та навички виживання, – є критично важливими для ефективного виконання завдань. Згідно з дослідженням фахівців, професійно-прикладна підготовка військовослужбовців має значний вплив на їхню здатність діяти ефективно в бойових умовах, а також на їх психологічний стан і витривалість [4].

Останні дослідження також вказують на важливість стресостійкості та швидкості прийняття рішень у різних сферах, зокрема у військовій [1, 5, 7]. Науковці підтверджують потенціал тренувального й оздоровчого впливу на організм людини занять руховою активністю, що допомагають подолати стрес та пом'якшити його наслідки, вплив фізичної підготовки на стан військових в сучасних умовах [2, 5, 7]. Зокрема, дослідження Smirnov A. показало, що високий рівень стресостійкості позитивно впливає на успішність виконання завдань у критичних ситуаціях, а стратегічне мислення сприяє кращому плануванню та прийняттю рішень [15]. Останні наукові дослідження також підкреслюють важливість

стратегічного мислення, лідерських якостей та командної роботи у військовій сфері [13, 14]. Крім того, дослідження показують, що професійна підготовка повинна враховувати різні аспекти, включаючи психологічні, фізичні та тактичні навички, що дозволяє військовослужбовцям ефективно діяти у різних ситуаціях. Важливість цих аспектів підтверджується даними досліджень інших авторів, таких як Lee S. та Chen Y., які акцентують увагу на комплексній підготовці військових, що включає розвиток всебічних навичок і здібностей [12]. Johnson R. розглядає психологічну стійкість і швидкість прийняття рішень у бойових ситуаціях як ключові фактори успішності військових дій [10]. Шинкарук О., Давидов Д. довели в дослідженнях ефективність використання відеоігор у військовому навчанні та тренуванні для покращення спеціальних здібностей військовослужбовців, зокрема уваги, концентрації, координації та реакції, а також тактичного мислення та планування [14].

Taylor P. досліджував гендерні відмінності у розвитку військових навичок, підкреслюючи, що жінки-військовослужбовці часто мають іншу динаміку розвитку порівняно з чоловіками [17]. Дослідження Williams K. зосереджено на вивченні впливу фізичної підготовки на військову ефективність. Він досліджував, як фізична форма військовослужбовців впливає на їх здатність виконувати бойові завдання та підтримува-

ти високий рівень працездатності в стресових умовах. Його робота показала, що регулярні фізичні тренування значно підвищують витривалість, силу та загальну фізичну готовність військових, що позитивно позначається на їхній оперативній ефективності [18]. В своїх дослідженнях Kim S. розглядає важливість тактичних навичок у сучасних військових операціях. Автор аналізує, як різні тактичні вміння, включаючи планування, координацію та управління ресурсами, впливають на ефективність виконання бойових завдань, підкреслює, що розвинені тактичні навички є ключовими для успішного проведення військових операцій і можуть значно підвищити шанси на досягнення стратегічних цілей [11].

Таким чином, дослідження професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців під час війни є актуальним для підвищення ефективності виконання бойових завдань та підтримки психологічної стійкості військових.

Метою дослідження було визначення взаємозв'язків між показниками професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців у різних вікових групах та залежно від статі, а також оцінка значущості різних видів професійно-прикладної підготовки для виконання бойових завдань.

Методи дослідження. Дослідження проводилися на базі Національного університету фізичного виховання і спорту України

відповідно до теми прикладного дослідження, яке фінансується з державного бюджету МОН «Зниження стрес-асоційованих ризиків у військовослужбовців та молоді України засобами оздоровчо-рекреаційної рухової активності» (номер держреєстрації 0124U000705). Дослідження тривало з 27 лютого по 15 квітня 2024 року.

В роботі використано методи: аналіз спеціальної наукової літератури, порівняння, анкетування, систематизація. Учасники дослідження брали участь в анкетуванні для визначення самооцінки показників професійно-прикладної підготовленості у воєнний період, залежно від віку та статі. Учасники були поінформовані про мету дослідження та добровільний характер їхньої участі. Узагальнені відповіді допомогли встановити особливості, значущість видів та показників професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців у воєнний час.

Для обробки емпіричних даних використовувалися методи статистичного аналізу, такі як: перевірка даних на відповідність нормальному закону розподілу (з використанням критерію Колмогорова-Смирнова, який застосовується для великих вибірок), описова статистика (центральна тенденція та розкид даних представлялися у вигляді $Me(25; 75)$ умовних одиниць, де Me – медіана, $(25; 75)$ – відповідні квартилі, ранговий дисперсійний аналіз, заснований на розрахунку H -критерію Краскела-Уоліса [8, 19].

Для вивчення взаємозв'язків між показниками професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців використовувався кореляційний аналіз. Зокрема, для оцінки сили та напрямку зв'язку між різними показниками ми застосували коефіцієнт кореляції Спірмена (r). Наприклад, коефіцієнт кореляції Спірмена між швидкістю реагування на зміну обставин і здатністю швидко

приймати рішення у критичних ситуаціях склав 0,65, що вказує на сильний позитивний зв'язок між цими двома показниками, тобто, зростання одного показника супроводжується зростанням іншого [8, 19]. Зазначимо, що для інтерпретації коефіцієнтів кореляції Спірмена ми використали таблицю оцінки коефіцієнта кореляції Спірмена [8, 19, 20]. Застосування кореляційного аналізу допомогло виявити, які показники і характеристики найбільше пов'язані між собою, і таким чином, визначити напрями для покращення і оптимізації тренувальних програм для військових різних вікових груп і статі.

Статистично значущим вважався рівень 0,05 ($p < 0,05$). Якщо значення не перевищувало 10^{-5} , у роботі зазначалося точне значення p . В інших випадках рівень значущості представлявся як $p < 0,05$.

Усі розрахунки виконувалися за допомогою програм STATISTICA та MS Excel.

Контингент. У дослідженні брали участь 4403 військових. Серед учасників дослідження переважали чоловіки: їхня частка склала 89,9 %. 28,9 % з них представники вікової групи 21-30 років, 28,75 % – 31-40 років, а 24,9 % – 41-50 років. Решту учасників дослідження склали військовослужбовці до 20 або понад 50 років. 56,2 % учасників опитування становили солдатський (рядовий) склад та 69 % склали вибірку за родом військ – Повітряні сили. Третина опитаних, а саме 30,1 %, протягом останніх 6-12 місяців брали участь у бойових діях. За освітою респонденти розподілилися наступним чином: 34,9 % – середня, 27,1 % – професійно-технічна, 38,0% – вища освіта. 62,1 % респондентів перебувають у шлюбі, а 47 % мають неповнолітніх дітей. Більшість опитаних, частка яких склала 85,9 %, до служби в армії не мали досвіду роботи в інших силових структурах.

Результати дослідження. У процесі дослідження ми вивчали та аналізували самооцінку професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців у воєнний період. До психологічних характеристик було включено швидкість реагування на зміну обставин, швидкість прийняття рішень, гнучкість у прийнятті рішень, лідерські якості; до спеціалізованих – навички надання медичної допомоги, навички стрільби та навички виживання. Проведене дослідження було спрямовано на подальшу розробку заходів щодо зниження стрес-асоційованих ризиків у військовослужбовців та учасників бойових дій засобами оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

Кореляційний аналіз досліджуваних показників дозволив встановити, що у чоловіків усі показники професійно-прикладної підготовленості статистично значуще ($p < 0,05$) корелюють між собою. Високі кореляційні зв'язки у чоловіків військовослужбовців спостерігаються в швидкості реагування на зміну обставин і здатності швидко приймати рішення у критичних ситуаціях (r Спірмена = 0,65). Установлено пряму сильну кореляцію між швидкістю реагування на зміну обставин та швидкістю прийняття рішень. Виявлено прямий помірний кореляційний зв'язок між: швидкістю реагування на зміну обставин та швидкістю прийняття рішень і гнучкістю у вирішенні нестандартних завдань, лідерськими якостями, навичками медичної допомоги, стрільби та виживання; гнучкістю у вирішенні нестандартних завдань та лідерськими якостями і навичками виживання; лідерськими якостями та навичками надання медичної допомоги і навичками стрільби та виживання у екстремальних умовах. Для решти показників характерним виявився прямий слабкий кореляційний зв'язок (табл. 1).

Дослідження показало наявність прямих статистично значущих ($p < 0,05$) зв'язків між досліджуваними показниками професійно-прикладної підготовленості у жінок-військовослужбовців, проте ці зв'язки виявилися менш вираженими, ніж у чоловіків. Так, результати показали, що зв'язок між навичками надання медичної допомоги та швидкістю реагування на зміну обставин, здатністю швидко приймати рішення, виявляти гнучкість у критичних ситуаціях і лідерськими

якостями у жінок військовослужбовців виявився слабким. Подібним чином, у жінок зафіксовано слабкий кореляційний зв'язок між навичками стрільби та швидкістю реагування на зміну обставин, здатністю швидко приймати рішення, гнучкістю у вирішенні нестандартних завдань і лідерськими якостями. Крім того, не було виявлено сильного кореляційного зв'язку між жодною парою показників професійно-прикладної підготовленості жінок військових (табл. 2).

Отже, в прояві здібностей та навичок, характерних для професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців, існують певні відмінності залежно від статі. У жінок-військовослужбовців виявлено менш тісні зв'язки між досліджуваними показниками порівняно з чоловіками. Зокрема, навички стрільби у жінок, за виключенням навичок медичної допомоги, мають слабкі кореляційні зв'язки з іншими показниками їх професійно-прикладної підготовленості, що відрізняється від чо-

Таблиця 1

Кореляційна матриця показників самооцінки професійно-прикладної підготовленості чоловіків військових (n=3961)

Показники	Швидкість реагування на зміну обставин	Швидкість прийняття рішень	Гнучкість у прийнятті рішень	Лідерські якості	Навички медичної допомоги	Навички стрільби	Навички виживання
Швидкість реагування на зміну обставин	1,00						
Швидкість прийняття рішень	0,65	1,00					
Гнучкість у прийнятті рішень	0,55	0,59	1,00				
Лідерські якості	0,46	0,53	0,47	1,00			
Навички медичної допомоги	0,41	0,45	0,37	0,39	1,00		
Навички стрільби	0,41	0,48	0,36	0,44	0,48	1,00	
Навички виживання	0,49	0,56	0,44	0,44	0,51	0,58	1,00

Таблиця 2

Кореляційна матриця показників самооцінки професійно-прикладної підготовленості жінок військових (n=442)

Показники	Швидкість реагування на зміну обставин	Швидкість прийняття рішень	Гнучкість у прийнятті рішень	Лідерські якості	Навички медичної допомоги	Навички стрільби	Навички виживання
Швидкість реагування на зміну обставин	1,00						
Швидкість прийняття рішень	0,55	1,00					
Гнучкість у прийнятті рішень	0,43	0,52	1,00				
Лідерські якості	0,46	0,55	0,42	1,00			
Навички медичної допомоги	0,33	0,29	0,24	0,36	1,00		
Навички стрільби	0,27	0,33	0,26	0,34	0,41	1,00	
Навички виживання	0,34	0,43	0,36	0,40	0,46	0,47	1,00

ловіків, у яких ці зв'язки є більш вираженими.

У чоловіків було встановлено статистично значущі ($p < 0,05$) відмінності між усіма показниками професійно-прикладної підготовленості, залежно від віку. Найвищий середній ранг за всіма показниками спостерігався у військовослужбовців до 20 років. Найнижчий рівень прояву показників професійно-прикладної підготовленості, за винятком швидкості прийняття рішень у критичних ситуаціях та гнучкості у їх прийнятті, був зафіксований у чоловіків старших 50 років. Водночас найнижчі показники швидкості прийняття рішень та гнучкості в їх прийнятті були виявлені у чоловіків віком 41-50 років (табл. 3).

Стосовно жінок, розвиток показників їхньої професійно-прикладної підготовленості має іншу

динаміку. Зокрема, швидкість прийняття рішень у критичних ситуаціях, гнучкість у вирішенні нестандартних завдань та навички надання медичної допомоги у жінок військовослужбовців не залежать від віку ($p > 0,05$). На відміну від чоловіків, у жінок не спостерігається зниження рівня прояву всіх досліджених показників професійно-прикладної підготовленості з віком. Проте, щодо здатності швидко приймати рішення у критичних ситуаціях, навичок стрільби та навичок виживання в екстремальних умовах, які показали статистично значущі відмінності ($p < 0,05$), – така динаміка все ж простежується. Водночас, лідерські якості найбільше виражені у віковій групі жінок 41-50 років (табл. 4).

Подальше дослідження, в якому респонденти мали можливість

обрати кілька найбільш важливих з їхньої точки зору показників та видів професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців залежно від роду військ, показало, що, на думку опитаних, найбільш значущою характеристикою професійно-прикладної підготовленості є стресостійкість, що вказує на значення вміння витримувати стресові ситуації під час виконання військових завдань. Це підтвердили 65,1% респондентів. На другому місці в рейтингу значущих характеристик стоїть стратегічне мислення, яке відзначили 53,1% військовослужбовців, яке є необхідним для ефективного планування та прийняття рішень. Також 33,3% респондентів підкреслили важливість лідерських здібностей, що свідчить про потребу в ефективних лідерах у військових підрозділах. 29,4% військовослуж-

Таблиця 3

Відмінності між показниками самооцінки професійно-прикладної підготовленості чоловіків військових залежно від віку (n=3961)

Показник	Розрахункові дані: середній ранг					Н	р
	До 20	21-30	31-40	41-50	Понад 50		
Швидкість реагування на зміну обставин	2429,3	2196,0	1976,9	1714,8	1707,2	192,83	<0,05
Швидкість прийняття рішень	2350,5	2082,5	1960,7	1822,4	1877,4	72,19	<0,05
Гнучкість у прийнятті рішень	2225,7	1968,7	1990,7	1924,3	1964,1	18,01	0,0012
Лідерські якості	2248,3	2001,1	1998,7	1918,4	1845,4	29,34	<0,05
Навички медичної допомоги	2453,8	2117,2	1871,9	1866,2	1847,4	101,76	<0,05
Навички стрільби	2509,3	2103,4	1885,5	1875,7	1790,0	118,38	<0,05
Навички виживання	2449,0	2128,9	1897,0	1850,0	1785,7	113,10	<0,05

Примітка: Н-критерій Краскела-Уоліса; $df=n-1$, де n – кількість вікових груп; р – досягнутий рівень значущості

Таблиця 4

Відмінності між показниками самооцінки професійно-прикладної підготовленості жінок військових залежно від віку (n=443)

Показник	Розрахункові дані: середній ранг					Н	р
	До 20	21-30	31-40	41-50	Понад 50		
Швидкість реагування на зміну обставин	228,4	256,3	225,6	208,0	186,3	15,76	0,0034
Швидкість прийняття рішень	237,8	227,4	233,9	213,9	188,9	8,67	0,070
Гнучкість у прийнятті рішень	251,3	207,1	232,2	211,2	218,4	6,45	0,1680
Лідерські якості	239,7	214,6	246,1	206,6	194,0	13,60	0,0087
Навички медичної допомоги	220,3	230,7	211,1	231,4	211,3	2,80	0,5913
Навички стрільби	286,6	239,0	221,1	201,9	192,7	22,60	0,0002
Навички виживання	271,2	225,0	226,7	208,0	197,6	12,13	0,0164

Примітка: Н-критерій Краскела-Уоліса; $df=n-1$, де n – кількість вікових груп; р – досягнутий рівень значущості

бовців відзначили спритність як важливу характеристику, яка допомагає виконувати фізично складні завдання (рис. 1).

Серед інших характеристик професійно-прикладної підготовленості, які найчастіше повторювали респонденти, виявилися людяність, професіоналізм, комунікабельність, а також здатність швидко діяти в критичних умовах.

Водночас, на питання «Які види вашої професійно-прикладної підготовки ви вважаєте найбільш значущими?» більше половини респондентів (55,1%) зазначили командну роботу, що підкреслює значення спільної діяльності та взаємодії у військових підрозділах, а майже

половина (49,2%) – психологічну витривалість, що дозволяє витримувати стресові та напружені ситуації. 34,8% військовослужбовців вказали на важливість фізичної витривалості, що є необхідною для виконання фізично важких завдань, респондентів вважають індивідуальні навички значущими для професійної підготовки (рис. 2).

Результати дослідження підкреслюють значення як індивідуальних, так і командних навичок для військовослужбовців. Стресостійкість, стратегічне мислення та лідерські здібності були визначені

як ключові характеристики професійно-прикладної підготовленості. Крім того, важливими видами підготовки є командна робота та психологічна витривалість, що свідчить про необхідність розвитку як особистих, так і групових навичок для ефективного виконання військових завдань.

Дискусія. Аналіз результатів дослідження показав, що чоловіки військовослужбовці мають більш виражені кореляційні зв'язки між показниками професійно-прикладної підготовленості порівняно з жінками. Ці відмінності також простежуються залежно від віку, де молодші військовослужбовці показують вищі рівні підготовленості. Виявлені значу-

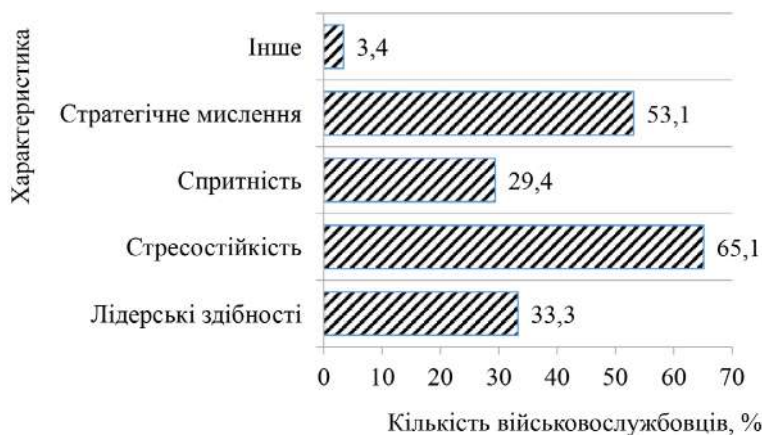

Рис. 1. Розподіл відповідей військових щодо важливості характеристик професійно-прикладної підготовленості (n=4403)

Рис. 2. Розподіл відповідей військовослужбовців щодо важливості показників та видів професійно-прикладної підготовленості (n=4403)

щі відмінності допомогли ідентифікувати специфічні напрями підготовки, які варіюються залежно від віку, та розробити рекомендації щодо оптимізації тренувальних програм для різних вікових категорій

Це узгоджується з дослідженнями Lee S., Chen Y., які наголошують на необхідності всебічної підготовки для покращення бойової готовності [12]. Smirnov A. та Andreev V. підкреслюють важливість стресостійкості, що також підтверджується нашим дослідженням, де стресостійкість була визначена як найбільш значуща характеристика професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців [4, 15]. Johnson R. та Lysenko M. зазначають значущість лідерських якостей та командної роботи, що також відображається у наших результатах, де командна робота та лідерські здібності були визначені як провідні навички [10, 13].

Різні дослідження підтверджують важливість професійно-прикладної підготовленості військовослужбовців для підвищення їх ефективності та стійкості. Зокрема, Hamel J. і Johnson R. дослідили

психологічні аспекти підготовки, підкреслили її позитивний вплив на зниження депресії та підвищення когнітивної стійкості [9, 10]. Hamel J. довів вплив військової підготовки на психологічну стійкість і зниження симптомів депресії серед новобранців, виявивши позитивний ефект тренувань на ці показники [9]. Johnson R. розглядав когнітивну стійкість до психологічного стресу у військовослужбовців, підкреслюючи важливість підготовки для збереження когнітивних функцій під час стресових ситуацій [10].

Bekesiene S. та Bagdžiūnienė D. також досліджували вплив психологічних навичок, таких як самооцінка та проактивність, на загальну підготовленість військових, підтвердили значення цих факторів для успішного виконання завдань [6]. Smith J. і Jones M. дослідили взаємозв'язок між фізичною підготовкою та зниженням рівня депресії у військових, підтвердивши значний позитивний вплив фізичних навантажень [16].

Дані дослідження підтверджують необхідність врахування гендерних та вікових аспектів при плануванні та реалізації про-

грам професійно-прикладної підготовки.

Висновки. Аналіз результатів дослідження показав, що чоловіки – військовослужбовці мають більш тісні кореляційні зв'язки між показниками професійно-прикладної підготовленості, ніж жінки. Такі навички, як швидкість реагування, прийняття рішень у критичних ситуаціях та гнучкість у вирішенні нестандартних завдань, є важливими для ефективної військової служби. У жінок ці зв'язки менш виражені, що свідчить про необхідність адаптації підходів до їх підготовки. Дослідження також підкреслило важливість стресостійкості та стратегічного мислення, які є ключовими характеристиками для успішного виконання військових завдань.

Перспективною подальших досліджень є розробка практичних рекомендацій щодо зниження стрес-асоційованих ризиків та профілактики стрес-асоційованих станів військовослужбовців засобами оздоровчо-рекреаційної рухової активності.

Конфлікт інтересів. Автори заявляють, що відсутній будь-який конфлікт інтересів.

Література

1. Лавров В, Денисова Л, Шинкарук О. Кіберспорт як засіб реабілітації ветеранів бойових дій: перспективи та можливості. Спортивна медицина, фізична терапія та ерготерапія. 2023;(2):164-168. DOI: <https://doi.org/10.32652/spmed.2023.2.164-168>.
2. Петрачков О, Ярмак О. Особливості фізичної підготовленості офіцерів оперативного рівня Збройних сил України. Теорія і методика фізичного виховання і спорту. 2023;(3):49-55. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.3.49-55>.
3. Anderson L. The Influence of Military Experience on Leadership and Teamwork. Journal of Leadership and Organizational Studies. 2021;16(4):147-160.
4. Andreev V. Professional Training of Military Personnel: Psychological and Physical Aspects. Military Psychology Journal. 2020;10(2):123-137.

References

1. Lavrov V, Denysova L, Shynkaruk O. Esports as a Means of Rehabilitation for Combat Veterans: Prospects and Opportunities. Sports Medicine, Physical Therapy and Occupational Therapy. 2023;(2):164-168. DOI: <https://doi.org/10.32652/spmed.2023.2.164-168>.
2. Petrachkov O, Yarmak O. Features of Physical Fitness of Operational Level Officers of the Armed Forces of Ukraine. Theory and Methods of Physical Education and Sports. 2023;(3):49-55. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.3.49-55>.
3. Anderson L. The Influence of Military Experience on Leadership and Teamwork. Journal of Leadership and Organizational Studies. 2021;16(4):147-160.
4. Andreev V. Professional Training of Military Personnel: Psychological and Physical Aspects. Military Psychology Journal. 2020;10(2):123-137.

5. Andrieieva O, Byshevets N, Plieshakova O. The influence of physical activity on increasing the stress tolerance in higher education students. *Theory and Methods of Physical education and sports*. 2023;(2):32-36.
6. Bekesiene S, Bagdžiūnienė D. Reserve Soldiers' Psychological Resilience Impact to Sustainable Military Competences: On the Mediating Role of Psychological Skills (Effort, Self-Efficacy, Proactivity). *Sustainability*. 2022;14(11):6810. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14116810>.
7. Byshevets N, Andrieieva O, Dutchak M, Shynkaruk O, Dmytriv R, Zakharina I, Serhiienko K, Hres M. The Influence of Physical Activity on Stress-associated Conditions in Higher Education Students. *Physical Education Theory and Methodology*. 2024;24(2):245-253. DOI: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2024.2.08>.
8. Field A. *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. 4th ed. London: SAGE Publications Ltd.; 2013. p. 211-213, 223-225.
9. Hamel J. Cognitive Flexibility and Stress Management in Military Training. *Military Cognitive Science Review*. 2020;11(1):112-125.
10. Johnson R. Psychological Resilience and Decision-Making Speed in Combat Situations. *Journal of Applied Military Psychology*. 2021;14(2):203-218.
11. Kim S. Tactical Skills and Their Importance in Modern Military Operations. *Journal of Tactical Studies*. 2019;9(2):78-91.
12. Lee S, Chen Y. Comprehensive Training for Military Personnel: Integrating Physical and Psychological Skills. *Defence Studies Review*. 2020;13(1):65-78.
13. Lysenko M. Leadership Qualities and Teamwork in Military Units. *International Journal of Military Studies*. 2019;7(4):45-59.
14. Shynkaruk O, Davydov D. The influence of eSports on the formation of special abilities in servicemen under modern conditions. *Theory and Methods of Physical education and sports*. 2023;(3):96-102. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.3.96-102>.
15. Smirnov A. The Role of Stress Resistance in Military Operations. *Journal of Military Science*. 2021;15(3):89-102.
16. Smith J, Jones M. The correlation between military training and psychological resilience. *Military Psychology Journal*. 2019;31(4):345-360.
17. Taylor P. Gender Differences in Military Skills Development. *International Journal of Gender Studies in Military*. 2020;12(3):87-100.
18. Williams K. The Impact of Physical Fitness on Military Performance. *Journal of Physical Education and Sports Science*. 2018;5(4):321-335.
19. Yang Z, Wang S, Ma D, Liu B, Lin G, Lee S. Meteorological Factors Affecting Pan Evaporation in the Haihe River Basin and China. *Water*. 2023;(2):32-36.
5. Andrieieva O, Byshevets N, Plieshakova O. The influence of physical activity on increasing the stress tolerance in higher education students. *Theory and Methods of Physical education and sports*. 2023;(2):32-36.
6. Bekesiene S, Bagdžiūnienė D. Reserve Soldiers' Psychological Resilience Impact to Sustainable Military Competences: On the Mediating Role of Psychological Skills (Effort, Self-Efficacy, Proactivity). *Sustainability*. 2022;14(11):6810. DOI: <https://doi.org/10.3390/su14116810>.
7. Byshevets N, Andrieieva O, Dutchak M, Shynkaruk O, Dmytriv R, Zakharina I, Serhiienko K, Hres M. The Influence of Physical Activity on Stress-associated Conditions in Higher Education Students. *Physical Education Theory and Methodology*. 2024;24(2):245-253. DOI: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2024.2.08>.
8. Field A. *Discovering Statistics Using IBM SPSS Statistics*. 4th ed. London: SAGE Publications Ltd.; 2013. p. 211-213, 223-225.
9. Hamel J. Cognitive Flexibility and Stress Management in Military Training. *Military Cognitive Science Review*. 2020;11(1):112-125.
10. Johnson R. Psychological Resilience and Decision-Making Speed in Combat Situations. *Journal of Applied Military Psychology*. 2021;14(2):203-218.
11. Kim S. Tactical Skills and Their Importance in Modern Military Operations. *Journal of Tactical Studies*. 2019;9(2):78-91.
12. Lee S, Chen Y. Comprehensive Training for Military Personnel: Integrating Physical and Psychological Skills. *Defence Studies Review*. 2020;13(1):65-78.
13. Lysenko M. Leadership Qualities and Teamwork in Military Units. *International Journal of Military Studies*. 2019;7(4):45-59.
14. Shynkaruk O, Davydov D. The influence of eSports on the formation of special abilities in servicemen under modern conditions. *Theory and Methods of Physical education and sports*. 2023;(3):96-102. DOI: <https://doi.org/10.32652/tmfvs.2023.3.96-102>.
15. Smirnov A. The Role of Stress Resistance in Military Operations. *Journal of Military Science*. 2021;15(3):89-102.
16. Smith J, Jones M. The correlation between military training and psychological resilience. *Military Psychology Journal*. 2019;31(4):345-360.
17. Taylor P. Gender Differences in Military Skills Development. *International Journal of Gender Studies in Military*. 2020;12(3):87-100.
18. Williams K. The Impact of Physical Fitness on Military Performance. *Journal of Physical Education and Sports Science*. 2018;5(4):321-335.
19. Yang Z, Wang S, Ma D, Liu B, Lin G, Lee S. Meteorological Factors Affecting Pan Evaporation in the Haihe River Basin and China. *Water*. 2024;24(2):245-253. DOI: <https://doi.org/10.17309/tmfv.2024.2.08>.

- 2019;11(317):1-18. DOI: <https://doi.org/10.3390/w11020317>.
20. Zar JH. Biostatistical Analysis. 5th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall; 2010. p. 187-190, 377-380.
- 2019;11(317):1-18. DOI: <https://doi.org/10.3390/w11020317>.
20. Zar JH. Biostatistical Analysis. 5th ed. New Jersey: Pearson Prentice Hall; 2010. p. 187-190, 377-380.

Шинкарук Оксана

Національний університет фізичного виховання і спорту України
вул. Фізкультури, 1.Київ ,Україна, 03680
<https://orcid.org/0000-0002-1164-9054>

Бишевець Наталія

Національний університет фізичного виховання і спорту України
вул. Фізкультури, 1.Київ ,Україна, 03680
<https://orcid.org/0000-0001-6118-6580>

Дутчак Мирослав

Національний університет фізичного виховання і спорту України
вул. Фізкультури, 1.Київ ,Україна, 03680
<https://orcid.org/0000-0001-6823-272X>

Андрєєва Олена

Національний університет фізичного виховання і спорту України
вул. Фізкультури, 1.Київ ,Україна, 03680
<https://orcid.org/0000-0002-2893-1224>

Яковенко Олена

Національний університет фізичного виховання і спорту України
вул. Фізкультури, 1.Київ ,Україна, 03680
<https://orcid.org/0000-0002-7165-5229>

Давидов Денис

Національний університет фізичного виховання і спорту України
вул. Фізкультури, 1.Київ ,Україна, 03680
davydov8207@gmail.com
<https://orcid.org/0009-0007-0008-9796>